

Studentenbevolking, slagen/mislukken en studiebelasting aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid te Leuven: enkele cijfers.

Luc Huyse

Vooraf

- a. Wat hier in deze nota bijeenstaat laat niet toe een scherp profiel van de rechtsstudenten te Leuven te tekenen. Daartoe zijn de gegevens te dispaaraat, te ongelijk van waarde en te sporadisch tot stand gekomen. Een gericht onderzoek van onze studentenpopulatie (een soort recurrente volkstelling) zou ongetwijfeld het onderwijsbeleid aan de faculteit ten goede komen. Zover zijn we echter nog niet.
- b. De gegevens hebben hoofdzakelijk betrekking op de evolutie van de laatste vijftien, twintig jaar.
- c. Over de studenten in de rechten is meer informatie ter beschikking dan over de criminologiestudenten.
- d. Achtereenvolgens komen ter sprake: de omvang van de studentenbevolking, de vooropleiding, de sociale herkomst, slagen en mislukken, studierendement, studiebelasting en afzetgebieden.
- e. Bij de voorbereiding van de nota is een seminarieverhandeling van Karel Declercq (1979-1980) bijzonder nuttig gebleken.

I. OMVANG VAN DE STUDENTENBEVOLKING

A. Rechten

Het studentenbestand kende de laatste vijfendertig jaar een merkwaardig verloop: tussen 1946 en 1952 nam het aantal studenten, dat rechten studeerde, jaar na jaar toe; dan volgt een lange periode van sterke negatieve groei (met 1961 als dieptepunt); eerst in 1966 wordt opnieuw het peil van 1950 bereikt; tussen 1969 en 1973 gaat het aantal dan pijlsnel de hoogte in; na 1973 blijft het bestand rond de 1750 schommelen.

Enkele cijfers (bron: exameninschrijvingen):

1950: 728	1960: 460	1970: 1381	1979: 1781
1955: 675	1965: 644	1975: 1731	

Bedenkingen :

1. De hervorming van de rechtsstudies is voorbereid in een periode van zeer lage studentenaantallen. Heeft die toestand de hervorming beïnvloed? Is de hervormde opleiding wel geschikt voor het 'verwerken' van het huidige, massale bestand?
2. De prognoses voorzien voor de K.U. Leuven vanaf 1985 een geleidelijke daling van de studentenbevolking met zo'n 400 eenheden per jaar. Geprojecteerd op de rechtsfaculteit betekent dat een jaarlijkse negatieve groei van ongeveer 45 studenten. Moet ons onderwijsbeleid daarop worden afgestemd?

B. Criminologie

De groeicijfers hebben hier betrekking op de periode 1970-1980. In die jaren is het aantal criminologiestudenten verdrievoudigd: van 113 in 1970 over 205 in 1975 naar 321 in 1980. Het relatieve aandeel van de criminologiegroep in de totale studentenbevolking in de faculteit rechtsgeleerdheid neemt overigens gevoelig toe: van 7.5% in 1970 tot 15.1% in 1980.

IBIS. MANNEN/VROUWEN (RECHTEN + CRIMINOLOGIE)

De aanzienlijke groei, die het studentenbestand aan onze faculteit sinds 1969 ondergaat, is bij nader toezien vooral een toename van het aantal vrouwelijke studenten. De mannelijke studentenbevolking neemt tussen 1969 en 1979 met slechts 23% toe, de vrouwelijke met 162%. Dat brengt mee dat het relatieve aandeel van beide groepen sterk gewijzigd is: 78.1% mannen en 21.9% vrouwen in 1969, 62.5% mannen en 37.5% vrouwen in 1979.

II. VOOROPLEIDING (RECHTEN)

A. Het is bij het bepalen van het onderwijsbeleid van groot belang te weten welke vooropleiding de studenten, die de juridische opleiding aanvangen, hebben gehad. De gegevens, waarover we terzake beschikken, hebben betrekking op de "generatiestudenten"(1) uit de periode 1965-1977.

* Een generatiestudent is een persoon die zich voor de eerste maal inschrijft aan de universiteit. De generatiestudenten in de rechten zijn de personen waarvan de eerste inschrijving betrekking heeft op de eerste kand. rechten. De gegevens, ontleend aan een studie van Bellefroid en De Lanoo gaan over de nieuwe eerstejaars uit de academiejaren 1964-65 tot en met 1976-77.

Vóór de invoering van de omnivalentie der humanioradiploma's (1956-1966) waren alle rechtsstudenten afkomstig uit de afdeling Latijn-Grieks. Dat verandert nadien op een vrij opvallende wijze :

	A. Latijn-Grieks	B. Latijn-Wisk./Latijn Wetens.	C. Wet. A.	D. Wet. B.	E. Econ. + Menswet. + Hog. Sec. Tech.	Totaal
1964-65	100.0%	-	-	-	-	100.0%
1966-67	87.9%	9.7%	1.2%	0.6%	0.6%	100.0%
1971-72	53.9%	20.6%	2.8%	7.0%	15.4%	100.0%
1976-77	33.9%	32.1%	5.9%	11.5%	16.6%	100.0%

De vooropleiding van de huidige rechtsstudenten is nu veel meer verscheiden dan tien à vijftien jaar geleden. In hoeverre is in het onderwijsbeleid van onze faculteit met deze nieuwe heterogeniteit rekening gehouden ?

B. Deze cijfers informeren niet alleen over de vooropleiding, maar ook over de samenstelling van de studentenbevolking op het stuk van de kwaliteit ; men weet immers dat de afdelingen D. en E. de minst begaafde leerlingen aantrekken.

III. SOCIALE HERKOMST (RECHTEN EN CRIMINOLOGIE)

A. Een momentopname (1975-76)

Precies de helft van de studenten in de faculteit rechtsgeleerdheid is afkomstig uit een gezin dat, via het beroep van de vader, tot de hogere en midden-hogere kringen behoort. Men kan deze recruitering, gelet op de samenstelling van de Belgische bevolking, eenzijdig noemen.

De cijfers :

Socio-professionele niveau's (beroep van vader):	1975-1976
A. Hoger (o.m. academische beroepen, grootondernemers, directiefuncties...)	30.0%
B. Midden-hoger (o.m. kleinondernemers, hogere bedienden...)	20.0%
C. Midden-lager (o.m. bedienden-opstellers, onderwijzers, geschoolde arbeiders...)	32.4%
D. Lager (o.m. bedienden-klerken, gespec. en ongesch. arbeiders)	17.6%

In de hele Leuvense studentenpopulatie (die, net zoals in alle universiteiten het geval is, een oververtegenwoordiging van de hogere groepen kent neemt de rechtsfaculteit trouwens een uitzonderlijke positie in :

Niveau's	Rechtsfaculteit	Totaal Leuvense studentenbevolking
A. Hoger	30.0%	19.8%
B. Midden-hoger	20.0%	17.3%
C. Midden-lager	32.4%	34.9%
D. Lager	17.6%	28.0%

Bij de meisjes-studenten aan onze faculteit is de ondervertegenwoordiging van de laagste beroeps categorieën nog groter (slechts 14,1% is afkomstig uit cat. D.).

B. Evolutie (1962 tot 1975)

In de loop van de laatste twintig jaar is de samenstelling van de studentenpopulatie van de rechtsfaculteit op het stuk van de sociale herkomst in belangrijke mate gewijzigd :

Niveau's	1962	1965	1976
A. Hoger	42.5%	32.4%	30.0%
B. Midden-hoger	19.9%	21.2%	20.0%
C. Midden-lager	19.7%	25.6%	32.4%
D. Lager	17.9%	20.8%	17.6%

Het relatief aandeel van de hoogste categorie is afgenomen, dat van de categorie midden-lager toegenomen. Merkwaardig is wel dat het aandeel van de laagste beroepsgroepen na 1965 opnieuw is gedaald.

IV. SLAGEN/MISLUKKEN

A. Rechten

Periode	Gemiddeld procent geslaagden (1e en 2e zittijd samengeteld).				
	1e kan.	2e kan.	1e lic.	2e lic.	3e lic.
1950-54	64.6%	81.0%	75.1%	84.9%	94.5%
1955-59	60.0%	68.8%	78.1%	86.5%	90.5%
1960-64	49.3%	63.8%	80.5%	86.1%	95.6%
1965-69	56.2%	61.1%	87.7%	93.8%	98.6%
1970-74	47.4%	83.8%	82.0%	97.0%	99.0%
1975-79	43.1%	75.2%	84.8%	97.2%	99.6%

Er bestaan met betrekking tot de problematiek van slagen en mislukken heel wat stereotype uitspraken waarvan we er enkele confronteren met de reële cijfers.

1. "Het is nu veel moeilijker dan vroeger om te slagen bij de examens". Deze uitspraak vindt in de cijfers alleen voor de eerste kandidatuur enige bevestiging, al liggen de huidige scores dichtbij het gemiddeld procent geslaagden in de periode 1960-64. Voor alle andere studie jaren ligt het procent geslaagden na 1970 hoger dan vroeger; dit geldt ook voor de eerste licentie. Men lette vooral op de combinatie van lage scores voor de eerste én de tweede kandidatuur in de periode 1960-64.

2. "Het aantal mislukkingen is -ook verhoudingsgewijze- toegenomen naarmate de studentenbevolking aangroeide" (de boeman van de massificatie).

De cijfers verwerpen deze uitspraak. In de magere jaren (1955 tot 1969) ligt het procent geslaagden in alle studie jaren lager dan tijdens de expansie van de jaren zeventig.

2bis. "Bij grote vraag naar juristen neemt het aantal geslaagden toe; dreigt er in de afzetgebieden een overschot aan juridisch-gediplomeerden, dan wordt de selectie strenger".

Hier kan de bedenking bij punt 2 herhaald worden.

3. "De onderwijshervorming deed het aantal mislukkingen toenemen". Deze hervorming dateert van 1967. Een vergelijking van het gemiddelde procent geslaagden in de laatste vijf jaren vóór en de eerste vijf jaren na de hervorming weerlegt ook deze uitspraak.

	1e kand. (1967-68)	2e kand. (1968-69)
laatste 5 jaren vóór	48.3%	56.3%
laatste 5 jaren na	54.4%	85.1%

4. Negatieve invloed op de slaagpercentages kent men vaak ook toe aan een verjonging van het docentencorps ('jonge docenten zijn strenger'). Het effect van dit verschijnsel zou voor de faculteit rechtsgeleerdheid voelbaar moeten zijn vanaf de tweede helft van de jaren zestig. De cijfers hierboven bevestigen die vermoedens niet.

5. Het effect van de invoering van de omnivalentie der humanioradiploma's komt verder in deze nota ter sprake.

Mijn conclusies in verband met de problematiek van slagen/mislukken aan onze faculteit zijn dus van een andere aard.

- a. Er zijn nu inderdaad in absolute cijfers -en dat veroorzaakt een grotere probleemgevoeligheid- méér mislukkingen dan vroeger; daartegenover staat dat het absolute aantal *geslaagden nog sterker* is toegenomen.
- b. Er heeft zich, over de hele lijn genomen, een gunstige ontwikkeling voorgedaan: de selectie is verscherpt in de 1e kandidatuur; het aantal mislukkingen in de 2e kandidatuur en in de licentiejaren is afgenomen.

B. Criminologie

De gegevens omvatten hier slechts de periode 1970-79:

	1e kand.	2e kand.	enige kand.	1e lic.	2e lic.
1970-74	40.2%	93.5%	56.9%	89.2%	96.9%
1975-79	35.6%	88.4%	65.9%	87.7%	96.8%

C. Een vergelijking

In een studie van Bellefroid en Sterckx-Stymans kan men de slaagpercentages in de eerste kandidatuur rechten en criminologie vergelijken met de scores in andere studierichtingen. Op een lijst van 35 studierichtingen staat 'rechten' op de vierde laatste plaats en criminologie op de allerlaatste plaats. Vooral voor de studierichting criminologie zou dit verschijnsel aanleiding moeten zijn tot een grondige reflectie over de recrutering van de studenten...

V. STUDIERENDEMENT (RECHTEN)

Slaagpercentages geven slechts een ruwe aanduiding: zij zeggen niets over het aantal studenten dat uiteindelijk een diploma verwerft. Bellefroid en De Lanoo hebben zopas de resultaten gepubliceerd van een analyse van de studieloopbanen in de studierichting rechten. Zij gingen na wat er met de generatiestudenten uit de periode 1964 tot 1970 (in totaal 1924 studenten) gebeurde. Ik neem hun belangrijkste conclusies over ("cohortestudent" = generatiestudent).

1. Van de 1.924 cohortestudenten behaalden er uiteindelijk 1.124 (58,4 %) een eerste universitair einddiploma, waarvan 1.089 in de oorspronkelijke cohortestudierichting, nl. de rechten. Van de 800 niet gediplomeerden (drop-outs) hebben er 551 (68,9%) nooit een inschrijving genomen in een tweede kandidatuur.
2. 118 (6,1%) van de cohortestudenten schakelen, na één of meerdere jaren doorgebracht te hebben in de studierichting rechten, over naar een andere studierichting (vnl. naar de sociale wetenschappen, de criminologie en de toegepaste economie). Van deze groep behalen er slechts 35 (29,7 %) een einddiploma. Blijkbaar bestaan er dus voor de "overschakelaars" uit de rechten geen "gemakkelijker" studierichtingen.
3. 1.230 (63,9%) cohortestudenten hebben een kandidaatsdiploma behaald. Daarvoor hebben zij gemiddeld 2,3 jaar inschrijving genomen. 121 drop-outs hebben een kandidatuursdiploma behaald. Deze categorie van drop-outs is, in de tijd gezien, aan grote schommelingen onderhevig. Een mogelijk verband met de conjuncturele bewegingen op de arbeidsmarkt blijkt, voor verdere studie, een plausibele uitgangshypothese te zijn.
4. Op licentiaatsniveau wordt er, ter overbrugging van de drie noodzakelijke studie jaren, gemiddeld 3,11 jaar ingeschreven. 89% beëindigde het licentieniveau na een minimaal noodzakelijk aantal jaren (vg. met 76,4% op kandidatuursniveau).
5. Uiteindelijk behaalt 75 % van de licentiaten (doctors) in de rechten het einddiploma na vijf inschrijvingsjaren. M.a.w. de gediplomeerden in de rechten behalen, gemiddeld gezien, hun diploma over een relatief korte duurtijd. Een jaar overzitten op de totale studieloopbaan, ter verwerving van een eerste universitair diploma, komt slechts in 19 % van de gevallen voor; twee of meerdere jaren overzitten eerder uitzonderlijk (6%).
6. De studieduurtijdspatronen met betrekking tot het totaal aantal jaren ingeschreven op de rol, aantal jaren nodig om het kandidatuursdiploma te behalen, aantal jaren nodig om het licentiaats(doctoraats) diploma te behalen, blijven over de onderscheiden cohortejaren vrij stationair.
7. 31,9% van de gediplomeerden behalen het einddiploma met één van

de onderscheidingsgraden. Er is, evident, een rechtstreeks verband tussen het behalen van een graad en het al dan niet overzitten van één of meerdere studiejaar.

8. Er is echter geen enkel verband tussen het beroepsniveau van de vader en het al dan niet behalen van een eindexamen.

(...)

11. De studenten herkomstig uit de middelbare onderwijsstudieafdelingen die men eertijds de "oude humaniora" noemde hebben duidelijk een grotere slagingskans dan de andere. Dit wordt bevestigd in elke sociale herkomstgroep afzonderlijk.

(...)

13. Het al dan niet behalen van een eerste universitair diploma is zeer hoog gekorreleerd met het behaalde eindresultaat in het middelbaar onderwijs. Dit verband blijkt te bestaan ongeacht de soort van middelbare onderwijsafdeling die de student gevolgd heeft.

(...)

15. Voor de totaliteit van de onderzochte periode is er geen verband tussen het geslacht van de student en het behalen van een eindexamen".

Tenslotte nog één tabel en de commentaar van de auteurs. Het betreft de evolutie van het studierendement in de opeenvolgende academiejaar.

Cohorte- jaar	Gediplomeerden		Niet-gediplomeerden		Totaal (= 100%)
	Aantal	%	Aantal	%	
1964-65	108	58.7	76	41.3	184
1965-66	130	54.6	108	45.4	238
1966-67	130	60.2	86	39.8	216
1967-68	159	65.4	84	34.6	243
1968-69	173	62.2	105	37.8	278
1969-70	187	57.9	136	42.1	323
1970-71	237	53.6	205	46.4	442
Totaal	1.124	58.4	800	41.6	1.924

"Het slagingspercentage is, per cohortejaar gezien, aan nogal relatief belangrijke schommelingen onderhevig, alhoewel er een duidelijke beweging in te onderkennen valt. Vanaf het cohortejaar 1965 stijgt het slagingspercentage om een maximum te bereiken in het cohortejaar 1967 met 65.4%. Daarna daalt het slagingspercentage jaar na jaar om een (voorlopig?) minimum te bereiken in 1970 met 53.6%. Het dalende slagingsper-

centage kan, zoals we later zullen aanduiden, voor een deel verklaard worden door de omnivalentie van de diploma's van het middelbaar onderwijs, waardoor de monopoliepositie van de latijns-griekse afdeling werd doorbroken. M.a.w. de participatie van minder "ideaal" voorbereide studenten, ten opzichte van de vroegere toelatingsvoorwaarden, neemt sterk toe. Het spanningsveld, dat ontstaat tussen enerzijds de door de docenten veronderstelde voorkennis en interessesferen en anderzijds de werkelijke kennis en interessesfeer van de studenten, kan deze neergaande beweging verklaren".

Op te merken valt evenwel dat precies in de eerste drie jaren na de invoering van de omnivalentie, lichteningen aanrukken die het qua studierendement vrij goed doen (1966-67: 60.2%; 1967-68: 65.4%; 1968-69: 62.2%)

VI. STUDIEBELASTING (RECHTEN)

Bij de evaluatie van een opleiding is het van belang de evolutie van de studiebelasting in rekening te nemen. Een studie van Depreeuw, Bracke en Mans (1980) laat toe dit gegeven voor de eerste kandidatuur en eerst licentie rechten te bekijken.

A. Vergelijking tussen de uurroosters van 1962 en 1978

	1962			1978		
	hoorcoll.	werkcoll.	tot.	hoorcoll.	werkcoll.	tot.
eerste kand.	32 uren	0	32	38	2	40
eerste lic.	31.5 u.	2.5	34	35	12	47

Bij een vergelijking met de situatie in germaanse, geneeskunde, biologie, toegepaste wetenschappen blijkt dat de aanwas in de studierichting rechten het grootst was.

B. Vergelijking tussen de studiepakketten van 1966 en 1978

	1966			1978		
	hoorcoll.	werkcoll.	tot.	hoorcoll.	werkcoll.	tot.
eerste kand.	1836 blz.	-	1836	2930	-	2930
eerste lic.	1860	-	1860	4287	665	4952

De aanwas is in de studierichting rechten groter dan in germaanse, geneeskunde, eerste kandidatuur biologie, eerste jaar bouwkunde maar kleiner dan in de eerste licentie dierkunde en in de eerste kandidatuur toegepaste wetenschappen.

VII. AFZETGEBIEDEN

A. Rechten

Het ligt voor de hand dat een universitaire opleiding gericht moet zijn op de beroepsactiviteiten die de toekomstige afgestudeerden zullen opnemen.

Vergis ik mij als ik stel dat onze kennis over de functies en arbeidstaken die juristen hedentendage vervullen, erg beperkt is? We weten ternauwernood in welke maatschappelijke sectoren de afgestudeerden van onze faculteit terecht komen. Toch doen zich in dat verband ingrijpende verschuivingen voor. Uit het loopbaanonderzoek dat Cammaer in ikzelf uitvoerden, blijkt onder meer dat het procent afgestudeerden van de Vlaamse rechtsfaculteiten dat naar de balie gaat, nogal schommelt in de tijd: 1951: 47,1%; 1955: 41,1%; 1965: 30,6%; 1970: 44,4%; 1975: 43,6%. Ook het procent jonge advocaten, dat na de voltooiing van de stage aan de balie blijft, varieert: periode 1955-59: 47,5%; periode 1960-69: 61,7%; periode 1970-76: 72,9%. Maar het probleem gaat veel verder: binnen elk afzetgebied voor juristen is er een aanzienlijke evolutie in de functies en de taken. Zolang we deze ontwikkeling niet kennen moet een echte opleidingsstrategie achterwege blijven.

B. Criminologie

Dank zij enkele surveys bij de afgestudeerden heeft men hier een beter beeld van de afzetgebieden en de functies. Wat opvalt is de grote verscheidenheid aan beroepssituaties. Het zal nodig zijn deze gegevens te betrekken in een discussie over de finaliteit en de opbouw van de opleiding.